

**Кам'янець-Подільський національний університет
імені Івана Огієнка**

**Кафедра археології, спеціальних історичних
і правознавчих дисциплін**

1. Загальна інформація про курс

Назва курсу, мова викладання	Археологія Поділля. Українська
Викладач	Гуцал Віталій Анатолійович, кандидат історичних наук, доцент
Профайл викладачів	http://kaf-archives.kpnu.edu.ua/hutsal-a-f
Е-mail:	dpoasukam@gmail.com
Сторінка курсу в MOODLE	https://moodle.kpnu.edu.ua/
Консультації	Щочетверга 14.20-15.35.

2. Анотація до курсу

Територія Поділля як географічне та історико-етнографічне ціле згадується в історичних литовських документах середини XIV ст. до цього у руських літописах вживалась давніша назва – Пониззя. Спершу сюди входили землі Придністровського Пониззя, пізніше уся територія межиріччя Дністра та Південного Бугу. В археологічному плані Поділля входить до числа тих небагатьох областей України, в яких так само, як і в Азії та Африці активно відбувався процес розселення найдавніших людських колективів, починаючи з давнього кам'яного віку (палеоліту), що розпочався близько мільйона років тому. Цей регіон без перебільшення можна назвати тією колискою де впродовж тисячоліть безперервно формувався український етнос, що підтверджується дослідженими пам'ятками.

3. Мета та цілі курсу:

Метою цього спецкурсу є ознайомлення студентів – істориків з основними досягненнями вітчизняної археології базованими на старожитностях Поділля, вироблення у них вміння самостійно орієнтуватись в складних історичних процесах, які відбувалися на цій території та які впливали не лише на розвиток української, але й загалом європейської цивілізації; виділяти основні тенденції і закономірності перебігу історичних подій, виявляти причинно-наслідкові зв'язки; уміти критично оцінювати історичні факти; володіти науковою термінологією й користуватися нею; розглядати суспільні явища в розвитку і конкретно-історичних умовах, а також підготовці кваліфікованих педагогічних працівників, які здатні формувати на уроках історії соціальну й громадянську компетентності.

Завдання спецкурсу полягає у тому, щоб на основі археологічних та письмових джерел показати:

- особливості матеріальної спадщини населення, яке проживало на території Поділля;
- формування духовної культури подолян, як складової частини українського етносу;

Основні цілі спецкурсу:

1. Виробити у студентів вміння самостійно орієнтуватись в складних історичних процесах, які мали місце на території Поділля у давні часи.
2. Сформувати у студентів навички історичного мислення, політичної культури, зацікавити їх у поглибленні історичного світогляду через вивчення регіональної історії;

4. Формат курсу

Стандартний курс (очний).

5. Результати навчання

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми підготовки фахівців здобувачі першого (бакалаврського) рівня вищої освіти повинні набути **наступних компетенцій:**

Інтегральна компетентність	Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у певній галузі професійної діяльності або у процесі навчання, що передбачає застосування певних теорій та методів відповідної науки.	
Загальні компетентності	ЗК 06	Розуміння логіки розвитку світової та вітчизняної культури, її ролі у прогресі людства, а також специфіки людини як продукту біологічної та культурної еволюції
	ЗК 07	Знання та усвідомлення закономірностей соціокультурного розвитку людства як певного цивілізаційного етапу в його історії, що відображає певний рівень потреб, здібностей, знань, навичок та інтересів людини, спосіб виробництва, устрій політичних та суспільних відносин, рівень духовного розвитку та відтворення.
	ЗК 09	Знання світової та вітчизняної історії та права, історії світових цивілізацій, основ концепцій інтерпретації всесвітньо-історичного процесу; розуміння історичних процесів у контексті цивілізаційного матеріального та духовного розвитку світу.
	ЗК 10	Усвідомлення значення цінностей у формуванні цивілізацій, співвідношення європейських і загальнолюдських цінностей.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності	СК 05	Здатність до аналізу та синтезу джерел та наукових відомостей з історії України та краєзнавства для використання у практичній професійній діяльності. Володіння основами наукових досліджень у професійній діяльності.
	СК 06	Здатність до застосування в історичних дослідженнях базових знань з курсу археологія.
	СК 07	Оперування у професійній діяльності базовими знаннями про особливості розвитку людства у період Стародавньої історії.
	СК 15	Оволодіння теоретичними основами наукового дослідження та навчальним матеріалом базових дисциплін для виконання курсових та дипломних проєктів.
	СК 18	Вміння формулювати оцінки і версії історичних подій відповідно до загальнолюдських цінностей певного часу та певної групи людей.
Програмні результати навчання	ПРН 09	Вміння показати єдність всесвітнього цивілізаційного процесу, зіставляти події, явища місцевої історії та права, локальної, регіональної історії в контексті національної, європейської історії.
	ПРН 11	Вміти оцінювати, класифікувати й інтерпретувати джерела й теоретичний матеріал з вітчизняної та світової історії, культури і права.
	ПРН 12	Застосовувати знання з курсу археологія у професійній діяльності.
	ПРН 13	Застосовувати знання з курсу історія Стародавнього Світу у професійній діяльності вчителя й інтегрувати його базові засади в історичних дослідженнях.
	ПРН 18	Вміти розкривати сутність досліджуваної проблематики у навчальних та науково-дослідницьких проєктах з дотриманням академічних вимог до їх оформлення та виконання.
	ПРН 19	Вміти аналізувати й інтерпретувати рушійні культуротворчі сили і закономірностей розвитку культурних процесів та явищ в історії України та світу.
	ПРН 24	Вміти використовувати у професійній діяльності спеціальну історичну термінологію, користуватися фаховою науковою літературою та джерелами.

6. Обсяг і ознаки курсу

Найменування показників	Характеристика навчального курсу
	денна форма навчання
Освітня програма, спеціальність	032 Історія та археологія, освітньо-професійна програма Історія;
Рік навчання/ рік викладання	2024-2025/2024
Семестр вивчення	Четвертий
нормативна/вибіркова	Вибіркова
Кількість кредитів ЄКТС	4 кредити ЄКТС
Загальний обсяг годин	120 год.
Кількість годин навчальних занять	40 год.
Лекційні заняття	20 год.
Практичні заняття	20 год.
Самостійна інд. робота	80 год.
Форма підсум. контролю	Залік

7. Пререквізити курсу

Вивчення курсу « Археологія Поділля» передбачає базові знання у студентів, які вони отримали під час вивчення таких галузевих курсів як «Археологія України», «Археологія та методика польових археологічних досліджень», «Спеціальні історичні дисципліни», «Історія України».

8. Технічне й програмне забезпечення /обладнання

Вивчення курсу потребує спеціального матеріально-технічного та/або інформаційного забезпечення: проектор та ноутбук/персональний комп'ютер для презентацій у форматі MS Power Point, перегляду відеоматеріалів.

9. Політика курсу

Письмові роботи. Передбачається, що студенти виконають декілька видів письмових робіт (есе, реферат, контрольна робота).

Академічна доброчесність. Очікується, що роботи студентів будуть їх оригінальними дослідженнями чи міркуваннями. Відсутність посилань на використані джерела, фабрикування джерел, списування, втручання в роботу інших студентів становлять, але не обмежують приклади можливої академічної недоброчесності. Виявлення ознак академічної недоброчесності в письмовій роботі студента є підставою для її незарахування викладачем, незалежно від масштабів плагіату чи обману.

Відвідування занять. Очікується, що всі студенти відвідають усі лекції і практичні заняття курсу. Студенти мають інформувати викладача про неможливість відвідати заняття. У будь-якому випадку студенти зобов'язані дотримуватися термінів виконання усіх видів робіт, передбачених планом.

Література:

Уся література, яку студенти не можуть знайти самостійно, інші джерела, яких немає можуть бути надані викладачем виключно в освітніх цілях без права їх передачі третім особам. Студенти заохочуються до використання також й рекомендованих матеріалів.

Базова література до дисципліни:

1. Баран В. Д. Ранні слов'яни між Дністром і Прип'яттю. Київ.: Наук. думка, 1972. 243 с.
2. Березанська С., Гошко Т., Клочко В., Клочко Л., Литвинова Л., Потупчик М., Слюсарська К., Шумова В. Гордіївський могильник / За ред. В. Клочко. Вінниця, 2011. 288 с.
3. Болтрик Ю.В., Горбаненко С.А., Кублій М.В., Сергєєва М.С., Яніш Є.Ю. Северинівське городище скіфського часу: біогосподарський аспект досліджень. Археологія і простір. археологія і давня історія України. Київ. 2015. Вип. 4(17). С. 155–192.
4. Винокур І. С. Історія лісостепового Подністров'я та Південного Побужжя. Від кам'яного віку до середньовіччя, Київ, Одеса: Вища школа, 1985. 125 с.
5. Винокур І. С., Гуцал А.Ф., Пеняк С. І., Тимошук Б. О., Якубовський В. І. Довідник з археології України. Хмельницька, Чернівецька, Закарпатська області. Київ: Наукова думка, 1984. 215 с.
6. Винокур І. С. Слов'янські ювеліри Подністров'я: За матеріалами досліджень Бернашівського комплексу середини I тис. н. е. Кам'янець-Подільський: Оіум, 1997. 199 с.
7. Гаскевич Д. Л. Погребения буго-днестровской неолитической культуры: критический анализ источников. Stratum plus. 2015. №2. С. 181-206.
8. Гусєв С.О. Трипільська культура Середнього Побужжя рубежу IV–II тис. до. н. е. Вінниця. 1995. 246 с.
9. Гуцал А.Ф., : Михальчишин І. Р. , Якубовський В. І. Археологічна спадщина Хмельницької області. Довідник. Чернігів: РВК Деснянська правда. 2011. 176 с.
10. Гуцал А.Ф., Гуцал В.А., Могілов А.Д. Новые исследования курганов скифского времени на западе Восточноевропейской Лесостепи Материалы III международной конференции «Кадырбаевские чтения 2012». Актобе, 2012. С. 141–153.
11. Михальчишин І.Р., Шпаковський С.М. Археологічна карта межиріччя Південного Бугу, Случі, Збруча. Хмельницький, 2016. 207 с.
12. Приходнюк О. М. Слов'яни на Поділлі (VI–VII ст. н. е.). Київ: Наук. думка, 1975. 153 с.

13. Рыбаков Б. А. Календарь IV в. из земли полян. Советская археология, 1962. № 4. С. 66–90.

14. Ситник О. Стан та перспективи дослідження середнього палеоліту Подільської височини. Археологічні дослідження Львівського університету. 2012. Випуск 16. С. 25–54.

15. Степанчук В.М., Рижов С.М., Матвіїшина Ж.М., Кармазиненко С.П., Погорілець О.Г. Дослідження нижньопалеолітичних місцезнаходжень біля смт Меджибіж. АДУ, 2013. С. 261–262.

16. Смирнова Г.И. Немировское городище – общая характеристика памятника VIII–VI вв. до н. э. Археология 1996. № 4. С. 67-84.

17. Черновол Д. К. Поселение трипольской культуры Бернашевка. Revista arheologică serie nouă. 2016. Vol. XII. nr. 1–2. С. 20–36.

10. Система оцінювання та вимоги

Поточний контроль	МКР	Самостійна робота (ІНДЗ)	Екзамен	Сума
20	30	10	40	100

Оцінювання навчальних досягнень студентів здійснюється за рейтинговою системою зі 100-бальною шкалою та шкалою ECTS (A, B, C, D, E, FX, F) та національною шкалою (відмінно, добре, задовільно, незадовільно; зараховано, не зараховано).

Зі 100 балів, студент впродовж семестру може набрати максимально 100 балів, з яких:

20 – поточне оцінювання

30 – виконання студентами модульної контрольної роботи 10 – виконання студентами самостійної роботи 40 – складення екзамену.

Кінцева оцінка успішності студента формується шляхом додавання балів, що студент отримав за участь в роботі впродовж семестру та балів, який студент отримав на екзамені. Кінцева оцінка набуває вигляду як за національною шкалою, так за 100-бальною шкалою ECTS (A, B, C, D, E, FX, F). Студент вважається допущеним до підсумкового контролю при умові: обов'язкова присутність на лекційних заняттях, активність впродовж семестру, відвідування/відпрацювання усіх практичних занять, виконання самостійної роботи, що передбачена навчальним планом дисципліни.

Критерії та норми оцінювання знань, умінь і навичок студентів з навчальної дисципліни. Розподіл балів, які отримують студенти:

1-3 бали (початковий рівень). Студент володіє матеріалом на рівні засвоєння окремих термінів, фактів без зв'язку між ними. Слабко усвідомлюється мета навчально-пізнавальної діяльності, даються відповіді лише за допомогою викладача на рівні «так» чи «ні».

4-6 балів (середній рівень). Студент володіє початковими знаннями з антропології, знає близько половини навчального матеріалу, здатний його відтворити. Проте слабо орієнтується в поняттях, визначеннях, а самостійне опрацювання навчального матеріалу з історії первісного суспільства викликає певні труднощі.

7-9 балів (достатній рівень). Студент вільно володіє вивченим матеріалом, вміє аналізувати і систематизувати інформацію, робить логічні висновки, використовує загальновідомі докази у власній аргументації. Подається чітко тлумачення понять, категорій з історії первісного суспільства, а самостійне опрацювання матеріалу не викликає труднощів. Виконуються прості творчі завдання з історії первісного суспільства.

10-12 балів (високий рівень). Студент має системні, дієві знання, виявляє неординарні творчі здібності у навчальній діяльності з історії первісного суспільства. Використовується широкий арсенал засобів для доведення своєї думки. Логічно і творчо викладається матеріал з історії первісного суспільства в усній та письмовій формі.